

- Mesačník Transparency International Slovensko
- Vychádza s podporou NED a LGI

Milí priatelia,

jedným z protikorupčných mechanizmov je aj kontrola. Plní úlohu detektora korupcie, ale aj spätnej väzby a prevencie. Najmä v prípade, ak vie nielen nájsť porušenia pravidiel, ale výsledky kontrol vedú k akcii, teda znamenajú dôsledky pre konkrétnych ľudí. Kontrola je dôležitá tak na centrálnej, ako aj decentralizovanej úrovni. Práve na decentralizovanej úrovni je kontrolný systém všeobecne považovaný za neúčinný.

Slabinou internej kontroly je postavenie kontrolóra. Niektoré obce takúto funkciu nemajú zriadenú, v ostatných postavenie a plat kontrolóra závisí od tých, ktorých má kontrolovať. To samozrejme nedáva záruku nezávislého výkonu. Navyše sa s výsledkami kontrol dostatočne nepracuje, a teda nie sú impulzom na nápravu.

Možnosť externej kontroly sa „zásluhou“ lobovania zástupcov Združenia miest a obcí Slovenska (ZMOS) nepodarilo presadiť. Šanca na reparát sa javí pri zmene ústavy. Potreba externej kontroly celého okruhu financií, o ktorých rozhoduje samospráva je verejne deklarovaná tak zo strany tvorcov koncepcie decentralizácie, mimovládnych organizácií, ako aj ZMOS. Bol by to dobrý signál, ak by takáto zhoda vydržala. Zlý signál to bude, ak sa postoj začnú meniť a budú sa hľadať zástavné problémy, prečo nie je možné externe kontrolovať celé hospodárenie miest a obcí.

Daniela Zemanovičová

Kontrolór z ministerstva mal vydierať podnikateľov

(SME, 28. 6. 2003)

Polícia zatkla kontrolóra Slovenskej inšpekcie životného prostredia Pavla R. priamo pri preberaní 100-tisícového úplatku. Úplatok vymáhal Pavol R. od majiteľa chemickej továrne na severe Slovenska. Potvrdil to prvý policajný viceprezident Jaroslav Spišiak. Podľa neho kontrolór vykonával kontrolu tak, že ak našiel chybu, hrozil majiteľovi podniku sumou šesťnásť miliónov korún. Ak podnikateľ

povedal, že tolko peňazí nemá, kontrolór mu navrhol, že ak mu zaplatí 600-tisíc, tak neudelí najvyššiu pokutu. Neskôr znížil požadovanú sumu na 400-tisíc. Podnikateľ prišiel za Spišiakom, po dohode s políciou nafingovali odovzdanie stoštyriacich úplatku a kontrolóra priamo pri preberaní zadržali. Teraz čaká na vzatie do väzby. Podľa predbežnej previerky nedostatok v podniku bol taký, že je možné udeliť maximálne 35-tisícovú poku-

tu. Polícia má informácie, že toto nebol ojedinelý prípad. Minister životného prostredia László Miklós povedal, že s kontrolórom sa ministerstvo rozlúči. Miklós už na ministerstve začal „výmenu názorov“, ale hovorí, že kontrola kontrolórov je veľmi problematická. Minister apeluje na podnikateľov, aby sa informovali o možnej výške pokuty a kontrolórom nenaleťeli a tiež aby podobné prípady nahlásili. ◆

O korupcii len 20 minút

(HOSPODÁRSKE NOVINY, 30. 6. 2003)

Parlament prerokoval Správu o konkrétnych opatreniach pri plnení Programového vyhlásenia vlády SR v oblasti boja proti korupcii. Správa je jedným z výsledkov mimoriadnej schôdze parlamentu, ktorú inicioval opozičný Smer. Podpísali sa pod ňu aj poslanci koalíciej ANO. Smer pôvodne žiadal, okrem iného, aj

zastavenie privatizácie. Kým počas mimoriadnej schôdze poslanci venovali rozprave dva rokovacie dni, vládny materiál o konkrétnych opatreniach v boji proti korupcii im nezabral ani 20 minút. V rozprave vystúpil jediný poslanec - Karol Ondriaš (KSS) - ktorý konštatoval, že vládna správa je „nekonceptná, nesystémová“ a žiadal vrátiť ju na prepracova-

nie. Podľa predkladateľa správy ministra spravodlivosti Lipšica sa návrhy v predloženej dokumente týkajú všetkých oblastí boja proti korupcii. Ide o systémové zmeny, najmä v rozhodovacích procesoch, s cieľom eliminácie subjektivismu v rozhodovaní, ako aj sprísnenie kontroly represie a zavedenie preventívnych mechanizmov. Materiál zahŕňa legislatívne zámery zákonov, ktoré obsahujú časti zamerané na boj proti korupcii. ◆

Tunel pod Braniskom sprevádza ďalší škandál

(NÁRODNÁ OBRODA, 24. 6. 2003)

Tunel pod Braniskom sprevádza ďalší 200-miliónový škandál. Úrad špeciálneho prokurátora začal trestné stíhanie vo veci pre trestný čin sprenevery. Poškodený

je Hydrostav. Nie je však vylúčené, že poškodený bude aj štát. Podľa špeciálneho prokurátora, Slovenská správa ciest v rokoch 2001 až 2002 previedla 200 miliónov Sk za práce, ktoré mal vykonať Hydrostav na účet

inej obchodnej spoločnosti, ktorá so stavbou a dodávkami nemala nič spoločné. Účet tejto spoločnosti sa jednočudo objavil na zmluve s Hydrostavom. Jej názov prokurátor neprezradil. ◆

Starostku stíhajú za spreneveru peňazí

(NÁRODNÁ OBRODA, 16. 6. 2003)

Druhému trestnému stíhaniu zo sprenevery musí čeliť starostka Zemianskych Kostolian H. K. Na podnet bývalých, nezákonne odvolaných poslancov obecného zastupiteľstva (OZ) ju

kriminálna polícia začala stíhať preto, že si napriek rozhodnutiu OZ nechávala vyplácať zvýšený plat. Obecnú pokladnicu tak ukrátila o 60-tisíc Sk. Už začiatkom roka začali voči starostke trestné stíhanie pre spreneveru

20-tisíc Sk, ktoré údajne použila na odmeny určitých osôb, a tiež za zneužívanie právomoci verejného činiteľa v súvislosti s porušením práv odvolaných poslancov OZ. Starostka to odmieta a tvrdí, že postupovala zákonným spôsobom. Trestným stíhaním starostky, ktorú občania v posledných komunálnych voľbách opätovne zvolili do funkcie, vrcholila rozpory so siedmimi poslancami z 12-členného OZ predchádzajúceho volebného obdobia. Poslancom, ktorí ju kritizovali za jej rozhodnutia a zhladom na početnú väčšinu v OZ blokoval jej návrhy, v auguste minulého roka zrušila mandáty. ◆

TIS INFORMUJE

Dňa 10. 6. 2003 sa programová riaditeľka TIS Daniela Zemanovičová aktívne zúčastnila na medzinárodnom bruselskom seminári pod názvom „Sociálny dialóg a dialóg s občianskou spoločnosťou na úrovni EÚ“, organizovanom Ekonomicko-sociálnym výborom EÚ v Bruseli.

Pavel Nechala, právnik TIS, sa aktívne zúčastnil na pracovnom stretnutí so senátormi a poslancami českého parlamentu, ktoré sa týkalo návrhu zákona o konflikte záujmov. Stretnutie usporiadala česká pobočka Transparency International v Prahe dňa 10. 6. 2003.

Dňa 12. 6. 2003 organizovala TIS v Zichyho paláci v Bratislave seminár o etike a protikorupčných opatreniach v podnikaní.

Seminár o kontrole na úrovni územnej samosprávy pripravila TIS v bratislavskom hoteli Devín dňa 19. 6. 2003.

Prezidentka TIS Emília Sičáková-Beblavá sa spolu s ďalšími zástupcami národných pobočiek Transparency International zúčastnila 25. 6. 2003 v Bruseli na pracovnom stretnutí, zameranom na diskusiu o korupcii v jednotlivých asociovaných krajinách EÚ.

výber z TI Newsletter, Berlín, domácej a zahraničnej tlače

EURÓPA

TALIANSKO: BERLUSCONI IMUNITU ISTÚ NEMÁ

Súd v severotalianskom Miláne oznámil, že považuje nedávno prijatý zákon, ktorý zaisťuje premiérovi Silviovi Berlusconiemu imunitu, za nelegálny a požiada najvyšší súd, aby zákon prešetril. Milánsky súd vedie proti Berlusconiemu už viac mesiacov proces pre obvinenia z korupcie. Rozhodnutie požiadať o preskúmanie zákona prišlo len deň pred začatím talianskeho šesťmesačného predsedníctva v Európskej únii a Berlusconiemu prináša veľké nepríjemnosti. Milánski sudcovia vyhlásili, že v súlade s týmto kontroverzným zákonom Berlusconiho prípad zastavia, lebo ho považujú za protiústavný a „úplne nepodložený“. Berlusconi sa dostal pred sudcu pre aféru spojenú s privatizáciou štátneho potravinárskeho reťazca SME v polovici 80. rokov. Spoločnosť získal, ale údaje pritom podplátil štátnych úradníkov, čo však popiera. Presadením zákona sa Berlusconi dostal - počas svojho mandátu - mimo dosahu justície. Zákon zaručuje imunitu piatim najvyšším hodnostárom štátu, okrem premiéra ešte prezidentovi, predsedovi ústavného súdu a predsedom obidvoch komôr parlamentu.

Dvadsaťštyrihodinový štrajk iniciovala Národná federácia tlače (FNSI) proti zvyšujúcej sa politickému tlaku na médiá v krajine. O jeho konaní sa rozhodlo po nedávnej personálnej výmene na poste šéfredaktora renomovaného milánskeho denníka Corriere della Sera. Demisia Ferrucia De Bortoloha, ktorý stál na čele novín šesť rokov, bola údajne vyvolaná politickým tlakom zo strany kabinetu premiéra Berlusconiho. Na štrajku sa zúčastnili redaktori denníkov, magazínov a tlačových agentúr a spravodajských internetových portálov. Hovorca FNSI vyhlásil, že sloboda tlače sa

v krajine dostáva do čoraz nebezpečnejšej situácie, pretože silnie vplyv premiéra na mediálnu sféru. Téma slobody tlače a médií rezonuje roky aj preto, že premiér vlastní najsilnejšiu mediálnu skupinu, od televízie, cez viaceré denníky a časopisy. Aj na čele verejnoprávnej televízie RAI má Berlusconi dôverníkov. (SME, 1. 7. 2003, PRAVDA, 12. 6. 2003)

FRANCÚZSKO: CHIRAC SA OPANCIERUJE PRED SUDCAMI

Francúzskeho prezidenta Jacqua Chiraca prestane zatažovať žaloba, podľa ktorej mal zneužiť milióny frankov na súkromné účely ešte ako parížsky starosta. Komisia ústavných právnikov totiž dospela k názoru, že nemôže byť postavený pred súd ako obyčajný človek. Jej závery vláda premietne do návrhu zákona o imunitu hlavy štátu. Ak parlament schválí návrh ústavnej novely, potom Chiracovi, kým

bude úradovať v Elyzejskom paláci, nehrozí, že by sa musel trápiť s justičnými orgánmi. Spomínaná komisia vysvetľuje, že prezident nepatrí pred súd ako obyčajný človek, lebo si to vyžaduje výkon jeho funkcie. Počas mandátu ho nebude možné ani predvolať pred súd, aby vypovedal ako svedok. Úlohou komisie bolo odstrániť nejasné miesta z ústavy,

ktoré sa stali príčinou polemiky o postavení prezidenta pred justíciou. Jej členovia hovoria, že francúzske ústavné právo sa teraz dostane v spornej časti na úroveň ostatných demokratických štátov. O tom, že hlavu štátu nemožno trestne stíhať, rozhodol už v rokoch 1999 a 2001 ústavný a kasačný súd. Teraz Chirac získava istotu priamo v texte ústavy. (PRAVDA, 26. 6. 2003)

BELGICKO: MESTSKÉ ZASTUPITELSTVO ZAPLETENÉ DO KORUPČNÉHO ŠKANDÁLU

Korupčný škandál podryvájúci autoritu mestského zastupiteľstva v Antverpách vyšiel najavo po tom, čo bol policajný šéf obvinený zo sprenevery a falšovania. Obvinenia voči šéfovi polície Lucovi Lamineovi boli poslednými faktmi na dlhom zozname obvinení namierených proti miestnym verejným funkcionárom. Dané obvinenia nakoniec viedli k rezignácii celého mestského zastupiteľstva. Starostka mesta Leona Detiege a 10 členov mestskej rady odstúpilo po tom, ako sa ukázalo, že účtovali tisíce dolárov za oblečenie, topánky, parfumy, okuliare a ďalšie veci osobnej potreby zo služobných kreditných kariet. Zo vzniknutého rozruchu profitovala najväčšia miestna strana, extrémistickí pravičiarci (tzv. Flámsky blok), ktorí ako jediní neboli do škandálu zapletení.

AFRIKA

ETIÓPIA: ŠÉF VOLEBNÉHO VÝBORU UVÄZNENÝ PRE PODOZRENIE Z KORUPCIE

Predsedu Národného volebného výboru v Etiópii Assefa Birru uväznili pre podozrenie z korupcie. Výbor bol vytvorený v roku 1995 na monitorovanie správnosti volieb. Etiópska Federálna etická a protikorupčná komisia Birru obvinila zo zneužitia právomoci verejného činiteľa. Komisia tak dostala do väzenia jedného z najvýznamnejších osobností verejného života. Birru je rovnako aj prvou osobou v krajine obvinenou z marenia výkonu svojej funkcie. Maximálna sadzba je 25 rokov väzenia a pokuta cca 4 600 USD. Komisia potvrdila, že Birru je dva mesiace vo vyšetrovacej väzbe a vyvrátila podozrenia, že by jeho uväznenie bolo politicky motivované. Komisia v súčasnosti vyšetroje 24 prípadov, do ktorých sú zapletené stovky osôb. ◆

SAMOSPRÁVA SA BRÁNI POTREBNEJ KONTROLE - ODLIŠNÉ NÁZORY

Vo všeobecnosti možno tvrdiť, že priestor pre korupciu vzniká tam, kde chýba dostatočná prehľadnosť a kontrolovateľnosť. Na to, aby sa obmedzil priestor na korupčné správanie, je potrebné zvyšovať riziko, ktoré môže do značnej miery zabezpečiť účinná kontrola. V zmysle teoretických východísk, praktických skúseností a odporúčaní Medzinárodnej organizácie najvyšších kontrolných inštitúcií (INTOSAI) by mala byť kontrola verejných financií zabezpečovaná v dvoch stupňoch, a to vonkajšia a vnútorná. Vnútorná (interná) kontrola je organizovaná vo vnútri inštitúcie. Vonkajšia (externá) kontrola nepripadá pod kontrolu subjektu. Tieto základné princípy zabezpečovania kontroly verejných financií sú aj základným východiskom pre realizáciu najvhodnejšieho systému kontroly na úrovni územnej samosprávy.

Význam samosprávy počas obdobia centralisticky riadenej spoločnosti postupne upadol. Jej postavenie znovu obnovuje reforma verejnej správy. Snahou tejto reformy je zlepšiť a priblížiť vykonávané služby občanom. Prenesenie kompetencií z centralizovaných úradov čo najbližšie k miestu bydliska občana môže mať vplyv okrem zefektívnenia vykonávaných činností aj na zvýšenie transparentnosti konania konkrétneho úradníka. Na druhej strane, s korupciou, často spojenou s nehospodárnym nakladaním s verejnými prostriedkami, sa stretávame nielen vo vysokej politike a v štátnych orgánoch, ale aj v obciach a mestách. Preto by sa dobrá reforma verejnej správy mala zamerať aj na zavádzanie protikorupčných poisťiek do činnosti verejnej správy, v tomto prípade na úrovni samosprávy tak, aby sa korupcia nezačala decentralizovať súčasne s prenosom kompetencií¹.

* * *

Samospráva sa však bráni snahe štátu zvýšiť nad ňou kontrolu. Argumentuje aj tým, že vláda ju môže zneužiť na odstavenie nepohodlných primátorov a starostov. Kontrolu by mal po schválení zákona vykonávať Najvyšší kontrolný úrad SR (NKÚ SR). **Združenie miest a obcí Slovenska** (ZMOS) odmieta, aby mal NKÚ SR možnosť kontrolovať nakladanie miest a obcí s ich vlastnými príjmami. Podpredseda ZMOS-u Jozef Turčány sa domnieva, že vlastné príjmy miest a obcí a originálne kompetencie by mali byť kontrolované prevaž-

ne občanmi, vnútornou kontrolou, prípadne zákonmi iného charakteru². Odôvodnil to rozhodnutiami, ktoré sa tvoria v reálnom čase, preto ich lepšie posúdi hlavný kontrolór. Treba však zdôrazniť, že niektoré obce túto funkciu zriadenú nemajú. NKÚ SR, ktorý vykonáva kontrolu spätne, aj o niekoľko rokov neskôr, by mal posudzovať situácie zložitejšie. Podľa ústavy môže NKÚ SR kontrolovať príjmy, ktoré samospráva dostala od štátu na prenesený výkon kompetencií.

* * *

Kontrolná pôsobnosť NKÚ SR voči územnej samospráve sa prakticky nezmenila od vzniku úradu v roku 1993. Jeho pôsobnosť bola síce rozšírená najmä o možnosť kontroly hospodárenia verejnoprávnych inštitúcií, Fondu národného majetku, dvoch zdravotných poisťovní a sociálnej poisťovne, ale nie o možnosť kontroly hospodárenia v samospráve. Z poverenia vlády vypracoval NKÚ SR Návrh uplatnenia kontroly vo verejnej správe, ktorý bol už prerokovaný gesčným výborom pre financie a rozpočet NR SR.

* * *

NKÚ SR tvrdí, že nenavrhuje nič také, čo by už nebolo bežné v členských štátoch Európskej únie a čo by Slovensku neodporúčali jej orgány v súvislosti s prístupom k EÚ. **Podľa predsedu NKÚ SR Jozefa Stahla** má úrad záujem, aby bol v územnej samospráve vybudovaný účinný vnútorný kontrolný systém aj preto, že po prechode ďalších kompetencií zo štátnej správy na

samosprávu zostane značná časť verejných financií mimo nezávislej vonkajšej kontroly. Odhaduje to na 50 - 60 miliárd korún, čiže 20% štátneho rozpočtu. Upozorňuje pritom, že vnútorný kontrolný systém samospráv nie je schopný poskytnúť objektívny obraz o stave vecí už len preto, že je závislý od ich orgánov. **Šéf ZMOS-u Michal Sýkora** namieta, že na samosprávu zatiaľ prešli iba tri miliardy korún, čo značne oslabuje podporu reformy verejnej správy v prostredí ZMOS-u. Zdôrazňuje, že peniaze neprichádzajú s kompetenciami, ako bolo dohodnuté, a ak sa to nezmení, bude ZMOS trvať na tom, aby NKÚ SR kontroloval iba prenesené kompetencie. Navyše sa nazdáva, že kontrolné zistenia NKÚ SR môžu v budúcnosti poslúžiť na politické odrovnávanie nepohodlných primátorov a starostov. Stahl však pripomína, že NKÚ SR nebude kontrolovať výkon správnych funkcií, ale iba nakladanie s majetkom a hospodárenie obcí.

* * *

Navyše ambíciu rozšíriť svoje kompetencie aj na samosprávy NKÚ SR opiera najmä o Limskú deklaráciu a odporúčanie Európskeho účtovného dvora a krajín strednej a východnej Európy, Cypru a Malty z roku 1999, keď v rámci prístupového procesu bolo jednoznačne stanovené, že najvyššie kontrolné inštitúcie by mali byť oprávnené kontrolovať všetky verejné prostriedky a transakcie, bez ohľadu na to, či sú podchytené v štátnom rozpočte a bez ohľadu na to, kto tieto prostriedky získava, spravuje alebo s nimi hospodári. Rovnako nesprávna je argumentácia zo strany samosprávy, že rozšírenie oprávnení NKÚ SR by bolo porušením Európskej charty miestnej samosprávy, ktorú SR ratifikovala v roku 1999. NKÚ SR ubezpečuje, že chce kontrolu vykonávať v súlade s chartou a to len v rozsahu a spôsobom, ktorý vymedzí Ústava SR alebo zákon. Obdobne podľa Stahla neobstojí ani argumentácia, že kontrolou úrad zasiahne do autonómie samosprávy. Kontro-

la NKÚ SR nikdy nezasahovala do rozhodovania a do výkonu správy. Podáva iba objektívnu informáciu o dodržiavaní všeobecne záväzných právnych predpisov, hospodárnosti, efektívnosti a účelovosti.

Obdoba Najvyššieho kontrolného úradu v Maďarsku - *Štátny kontrolný úrad* - kontroluje hospodárenie obcí a žúp od svojho vzniku. S touto kontrolou sú plne spokojné samosprávne orgány, ktorým sa pomáha lepšie hospodáriť s finančnými prostriedkami, ako aj parlament, ktorý dostáva pravidelne objektívnu informáciu o hospodárení samospráve. Výnimkou nie je ani Poľsko, kde *Najvyššia izba kontroly* kontroluje hospodárenie samosprávy od roku 1994. Prečo sa samospráva práve na Slovensku bráni kontrole?

* * *

Pavel Nechala z Transparency International Slovensko vidí za snahou samosprávy vyhnúť sa kontrole predovšetkým to, že predstaviteľom samosprávy vyhovuje súčasný stav. V mnohých obciach je vnútorná kontrola iba formálna a hlavný kontrolór, ak je zriadený, iba plní úlohy starostu alebo zastupiteľstva. Dôsledkom nedostatočnej kontroly je aj fakt, že najväčšie slovenské mestá sú zadlžené a na splatenie týchto dlhov buď predávajú majetok alebo si berú nové úvery. Vstup nezávislej kontroly zvonku tak môže odhaliť hlbšie príčiny tohto stavu vrátane korupčných aktivít.

* * *

(Okrem zdrojov v poznámke sú v texte použité informácie z príspevku Jozefa Stahla na seminári o kontrole na úrovni samosprávy, 19. 6. 2003 a článku Konflikt záujmov na úrovni samosprávy, Pravda, 24. 6. 2003)

Zdroj: *'Nechala, P.: Decentralizácia verejnej správy a opatrenia na obmedzenie korupcie. In: Protikorupčné nástroje, TIS, Bratislava 2003.*
²Radšej kontrolór ako NKÚ, *Národná obroda*, 3.7.2003. ◆

Viktor Nižňanský: Nedostatok kontroly môže decentralizáciu ohroziť

Pracujete so samosprávou už nejaký ten rok, ste prekvapení jej odporom voči takzvanému zákonu o konflikte záujmov a jej neochotou podriať sa kontrole NKÚ SR?

– Musím priznať, že tú ostražitosť samosprávy voči takýmto opatreniam vnímam, pretože v minulosti tu boli mnohokrát snahy takto samosprávu okliešťovať. Čo sa týka zákona o konflikte záujmov, ten je vyvážený a po posledných úpravách, pri ktorých došlo k zmäkčeniu voči poslancom obcí a miest, nevidím dôvod, prečo by na Slovensku nemal platiť.

Ste po svojich skúsenostiach prekvapení reakciou alebo ste ju očakávali?

– Samospráva vo svojej podstate vždy takto reaguje na akýkoľvek zákon, ktorý zasahuje do jej právomocí. Vnútornú kontrolu ako tak akceptujú, s kontrolou cez NKÚ SR je to naopak. To je však normálna psychologická reakcia, že všetko nové sa najprv odmieta a po dlhšej diskusii zistíme, že niet inej cesty.

Nenasvedčuje to však, že samospráva si chce tak povediac iba „zlízať“ smotanu z torty?

– Treba to vidieť v širšom kontexte. Keď sa budeme rozprávať o vzťahoch v spoločnosti a ľudských hodnotách, ktoré tu momentálne vládnu, tak zistíme, že v niektorých mestách tento zákon môže voleným predstaviteľom spôsobovať problémy. Majú strach, že sa zákon o konflikte záujmov bude zneužívať na ohováranie. Ale to je iba otázka času a ja som za to, aby bol tento zákon prijatý tak, ako ho prerokovala vláda. Preto ma prekvapila ani nie reakcia ZMOS-u, ale Únie miest. Tam by som očakával väčšiu empatiu voči potrebe vytvoriť dostatočné normy na kontrolu verejných činiteľov. Ak sa to nespraví, môže to ohroziť to, čo samosprávy už

desať rokov podporujú – proces decentralizácie.

Pretože, stratia dôveru verejnosti?

– Keď tam ponecháme priestor na zneužitie a budú sa objavovať stále nové a nové prípady, a my budeme stále hovoriť, že tie prípady nemôžeme riešiť, lebo nemáme opatrenia, samosprávu to znehodnotí.

Myslíte, že u nás už platí, že samospráva je najbližšie k občanovi?

– Myslím, že v mnohých oblastiach už áno. Otázkou je, ako to občan cíti a či si to už dostatočne uvedomuje. Je pravda, že od roku 2002, keď zo štátu prešli na samosprávu kompetencie v oblasti školstva, zdravotníctva a sociálnych vecí, sa to ešte znásobuje. Ľudia však stále merajú vzdialenosť v kilometroch. To však nie je o tom. Nie vždy si uvedomujú, že tieto právomoci vykonávajú ich volení predstavitelia a že samospráva, to sú vlastne oni. Oni, ktorí poverujú svojich zástupcov výkonom právomocí. Málo sa zaujímajú o samosprávne záležitosti a oneskorene reagujú na niektoré rozhodnutia. Na druhej strane, samospráva niekedy musí rozhodnúť v prospech určitej skupiny občanov a v neprospech inej, a preto by mala voliť aj vhodnejšie formy komunikácie. Ak občania nie sú dobre informovaní a neuskutočnia sa verejná diskusia, niektoré dobré myšlienky sa nepodarí presadiť.

Môže sa decentralizácia bez verejnej kontroly z dlhodobého hľadiska presadiť?

– Musí sa posilniť kontrolná funkcia občanov, poslancov zastupiteľstiev, komisií, ale aj hlavného kontrolóra, ktorý by mal mať za chrbtom zákon. Čím je táto vnútorná kontrola silnejšia, tým menej budeme cítiť potrebu kontroly vonkajšej, prostredníctvom orgánov štátu, súdnictva alebo NKÚ SR.

Samospráva má mať finančnú, majetkovú, rozhodovaciu nezávislosť, lebo koná v prospech komunity, a nie vlády.

Mala by konať.

– Áno, mala by. Miera zasahovania do samosprávy je citlivá otázka. My sme k mechanizmom vonkajšej kontroly pristúpili iba preto, že finančná nezávislosť samosprávy nie je ešte taká, aká by mala byť. Stále sa tu ešte prerazdelujú veľké baliky peňazí, ktoré pochádzajú z iných regiónov, od iných daňových poplatníkov.

Vidíte to teda ako dočasné riešenie?

– V prípade, že by sa uskutocnila zásadná fiskálna decentralizácia, tak iste. Čím väčší objem rozpočtov miest a obcí pochádza z ich vlastných príjmov, tým menší dôvod máme na vonkajšiu kontrolu. Zatiaľ však drvivá väčšina príjmov pochádza z prerazdelenia a inak to ani nemôže byť. Pri súčasnej štruktúre osídlenia a problémoch, ktoré máme, sa fiskálna decentralizácia nedá urobiť za jeden deň. Tie vonkajšie kontrolné mechanizmy nemajú kontrolovať samosprávu ako takú, ale to, či je ich kontrola funkčná, a v prípade potreby aj hospodárnosť nakladania s prostriedkami.

Nechýbajú v tomto reťazci silné lokálne médiá?

– Áno, je však otázne, či je táto predstava pri päťmilionovom Slovensku reálna. Prichádza k decentralizácii kompetencií a financií, čím sa „decentralizuje“ aj korupcia. Centrálna médiá tieto veci odhalia iba ťažko. Lokálne médiá sú zase napojené na miestne podnikateľské skupiny. Silné lokálne médiá by však pomohli.

Samospráva vyzerá vo svojom odpore voči spomínaným opatreniam jednotná, vnímate ju tak?

– To sú deklarácie prijaté reprezentáciou stavovských

organizácií. Moje kontakty v samosprávach naznačujú, že mnohým kontrola neprekáža. U nás vnímame kontrolu tak, ako sme ju vnímali pred rokom 1989, teda že sa spája s postihmi. Kontrola je však prevenciou a často upozorňuje na nedostatky. Občania by ju mali požadovať, lebo sa deje v ich mene.

Samospráva však dokáže vo svoj prospech veľmi úspešne lobovať aj na pôde parlamentu, čo sa už niekoľkokrát potvrdilo. Čomu pripisujete úspešnosť tohto lobingu, straníckej príslušnosti mnohých samosprávnych reprezentantov?

– To sa mi nezdá ako hlavný argument. Skôr je to nevykryštalizovanosť a nestabilita politickej scény. Niekedy aj nejasné postoje mnohých politických strán k tomuto stavu a k decentralizovanému štátu ako takému. Niekedy sa rozhodnutia odmietnu iba preto, že ich navrhne vládna koalícia a opozícia sa postaví automaticky na stranu odborov, miest a obcí... V minulom volebnom období bolo v parlamente 24 predstaviteľov samosprávy. Je samozrejme, že pri niektorých rozhodnutiach sa strany opierajú aj o týchto zástupcov. Niekedy nevenujú dostatočnú pozornosť reforme a zmene charakteru štátu. Ak nie sú jasné postoje, v každej strane sa lobingom dá nalomiť pár ľudí.

Toto však znamená, že ani strany vládnej koalície za touto koncepciou nestoja až tak pevne...

– Myslel som skôr na novelu ústavy, ktorou sa nepresadila kontrola samospráv cestou NKÚ SR. V roku 2000 táto otázka nebola prioritou. Hovorili sme síce o posilnení kontrolných mechanizmov, ale návrh použil NKÚ SR sa vyskytoval iba vo forme diskusií a úvah, pretože ešte nenaštartoval proces decentralizácie. Vtedy sme však boli ešte pred schválením zákonov. Až odštartovaním decentralizácie sa nevyžaduje potvrdiť potreba posilniť vonkajšiu a vnútornú kontrolu. ◆

Zuzana Wienk